

УДК 378.4-057.87 (477-25) "192/193"

О. Комарницький, канд. іст. наук, доц., докторант
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський

ПАРТІЙНИЙ ТА КОМСОМОЛЬСЬКИЙ ОСЕРЕДКИ І СТУДЕНТСТВО КИЇВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ (20-30-ТІ РР. ХХ СТ.)

У статті показано роботу більшовицького партійного та комсомольського осередків Київського інституту народної освіти (соціального виховання і професійної освіти, педагогічного інституту) у 20-30-х рр. ХХ ст., які виконували функції провідників політики партійно-державного керівництва у студентському середовищі. Автор доводить, що вони були одним із визначальних факторів в організації ідеологічної роботи серед студентів – майбутніх учителів, які мали взяти на себе функції пропагандистів більшовицької політики і забезпечити ідеологічне виховання дітей і підлітків у марксистсько-ленінському дусі. Зазначається, що осередки КП(б)У намагалися проникнути й зайняти ключові позиції у житті вишів і для розширення свого впливу прагнули залучати на відкриті партійні збори, загальні збори безпартійне студентство. Доводиться, що комуністів і комсомольців зобов'язували брати участь у загальних зборах осередків, виконувати відповідні доручення. У статті йдеться про боротьбу, яку комуністи і комсомольці вели із впливом відповідно не більшовицьких політичних партій і молодіжних об'єднань, які теж прагнули завоювати студентство. Автор повідомляє, що для теоретичного засвоєння ідей більшовизму створювалися гуртки ідеологічного спрямування, які мали підвищити політичний рівень та свідомість гуртківців, практично окреслити шляхи розповсюдження марксистсько-ленінських ідей та пропаганди серед населення. Доводиться, що активізації навчальної та ідеологічної роботи у виші слугувало проведення соціалістичних змагань. Наводяться дані про поширення антирелігійних поглядів серед студентів, їхню участь у відзначенні державних свят, вшануванні пам'яті партійних, державних і культурних діячів.

Ключові слова: студенти, інститут, осередок, комуністи, комсомольці.

Після приходу до влади більшовики з перших днів почали реалізовувати політику, спрямовану на виховання нової людини – будівника комунізму, наділеного новим менталітетом і здатного завершити початий процес будівництва нового суспільства. Влада, усвідомивши складність зміни свідомості старшого покоління, яке вже мало сформовані усталені цінності і стереотипи, цілком зумисно зробила ставку на молодь, особливо на студентство як на політичну силу. Зважаючи на це, виші стали не лише місцем, де готувалися кадри нових спеціалістів, "кузнем кадрів нової інтелігенції", але й полігоном постійної ідеологічної боротьби, боротьби постійних ідейних настанов, партійних переконань із загальноновизнаними у світі принципами гуманізму і демократії. Головною метою було визначено виховання студентів у марксистсько-ленінському дусі, формування політично свідомого громадянина, який мав жити у новому комуністичному суспільстві. Виші мали продукувати з пролетарського та комуністичного складу студентства теоретично освічених і вихованих у дусі матеріалістичного світогляду борців за побудову комунізму.

У цьому контексті особлива увага приділялася вишам педагогічного профілю, зокрема Київському інституту народної освіти (ІНО), який у 1930 р. було реорганізовано і створено інститути соціального виховання (ІСВ) і професійної освіти (ІПО). З 1933 р. підготовку учителів розпочав проводити педагогічний інститут. Окремі аспекти діяльності цього навчального закладу вивчали радянський вчений О. Жмудський [16], сучасні українські – В. Колесник, І. Патриляк [19], О. Ляпіна [24], О. Рябченко [31] та ін. У нашій статті ми проаналізуємо діяльність партійних та комсомольських осередків у середовищі студентської молоді вищого педагогічного навчального закладу у м. Києві.

На початку 20-х рр. ХХ ст. перед більшовицькою владою постала проблема привести студентів у відповідність до вимог радянської системи. Для вирішення цих завдань у вишах почали створювати осередки КП(б)У. У Київському ІНО партосередок виник у 1921 р. Його попередником був "ревколектив" (колектив революційного студентства вишів міста), який за ініціативи міського і губкому партії розпочав свою роботу на початку серпня 1920 р. Організацію очолювало бюро у складі 7 комуністів. Завданням "ревколективу" було "сприяння органам робітничо-селянської влади у справі реформи вищої школи". Про роботу комуністичної орга-

нізації київських студентів йшлося у звіті управління вищої школи м. Києва: "Так як він [ревколектив] складався з комуністів, а також тих, хто, безумовно, співчував реформі школи, то він був міцною опорою для проведення ідей реформи в житті. Представники ревколективу були у всіх приймальних комісіях і добилися того, що в школу почали приймати пролетарський елемент" [26, с. 147]. У Київському ІНО окрему партійну організацію започаткували у березні 1921 р. [39, с. 264], чисельність якої у 1922-1923 навчальному році (н.р.) складала 40 осіб, у т.ч. 17 службовців, 16 робітників і 7 селян. До складу бюро ввійшли Барук, Макдіна, Смірнова [3, арк. 36]. У 1923-1924 н.р. до складу осередку входили 74 комуністи, абсолютну більшість з яких становили робітфаківці – 71%. 27% були студентами факультетів соціального виховання і професійної освіти вишу, 2% – викладачами і працівниками [4, арк. 83]. У 1924-1925 н.р. в партосередку числилися 110 осіб [24, с. 56].

Партосередок намагався проникнути й зайняти ключові позиції у житті вишу, що правда не завжди вдало. Мали місце спроби не допустити в керівні органи комуністів. Наприклад, 4 лютого 1921 р. на засіданні педагогічної комісії з реорганізації Київського ІНО був представлений проект статуту, в якому не передбачалося представництва від партійного осередку в керівних органах закладу. З великими зусиллями комуністам вдалося домогтися включення в статут пункту про введення до Ради інституту свого представника [41, с. 193]. Виникли труднощі із проведенням кандидатур комуністів у різні студентські організації. Хід виборчих переговорів детально планувався. Напередодні виборів на засіданнях компартійних та комсомольських осередків ставилися майбутні бурхливі сцени, визначалися наперед питання до доповідачів, заздалегідь готувалися рішення, чітко визначався склад виступаючих і персоналії, які мали увійти до різних студентських комісій і за які потрібно було голосувати. Драматург О. Корнійчук згадував про методику прийняття "потрібних" рішень на студентських зібраннях: "Коли проходили студентські збори, нам партійні керівники ставили завдання – провести в президію робітфаківців. Це було важко, оскільки синки непманів, анархістів і буржуазних націоналістів вели активну боротьбу проти комуністів і комсомольців. Розгоралась класова боротьба в старих стінах Київського університету". О. Рябченко констатує, що невідповідній пролетарській молоді не вистачало теоретичної

підготовки для протидії політичним опонентам у студентському середовищі. Тому окремі партійці вивчали напам'ять цілі сторінки праць В. Леніна для участі у дискусіях. Український літературознавець і критик Ю. Кобилицький згадував, що у роки його навчання в Київському ІНО спеціально вишколені "комуністи-ленінці, відштовхнувши троцькістського балакуна з трибуни, шпарилі цитатами, як з кулемета, під аплодисменти робітфаківців. А бувало й так, що дискусії переносились на площу перед університетом, забруковану тоді буличником, що ставав часто аргументом в руках робітфаківців...". Мали місце випадки, коли пролетарська меншість для переконання пускала в хід, за словами О. Корнійчука, "останні аргументи" у вигляді кулаків [31, с. 190-191]. Коли заплановані комуністами списки бойкотувалися, застосовувалися репресивні заходи до новообраних представників. Наприклад, взимку 1923 р. на факультеті професійної освіти відбулися вибори до предметних комісій, на яких список, виставлений комуністами, провалився. Водночас, провели кандидатуру Д. Мірошниченка, представника безпартійного студентства. З приводу цього він писав: "Незважаючи на це, якась ініціативна група взялась на свій ризик продовжувати збори. Не знаю, хто виставив мою кандидатуру в ту комісію, але мене теж обрали на тих зборах, нікому я згоди на це не давав, але факт стався. На збори дивився як на жарт і ніякого значення цим виборам не надавав. Але після виборів наш курсовий уповноважений тов. Бровченко сказав мені, що це справа серйозна і за те, що я не відмовився від кандидатури, мені може бути кепсько, бо то виступала опозиційна група". На наступних виборах "я знов був обраний, бо студентство бачило, що я більше як інші цікавлюсь академічним та громадським життям. Зірвані збори закінчились співом "Інтернаціоналу". Пізніше комуністи згадують Д. Мірошниченку його роботу на користь студентства. Незважаючи на те, що студент походив із селян і працював учителем до вступу у виш, під час чистки, що відбувалася у 1924-1925 н.р., його відрахували з вишу як "соціально-непридатний елемент" [31, с. 192].

Осередок КП(б)У намагався залучати на відкриті партійні збори, загальні збори безпартійне студентство. В "Інструкції по роботі комосередків ВУЗ[ів]" з приводу цього зазначалося, що "в основу роботи серед безпартійного студентства комосередка покладено розшарування їх і організація навколо себе пролетарської і напівпролетарської частини студентства... завоювання керівництва всіма організаціями студентства" [9, арк. 80]. Зокрема, в ІНО у період з 1 січня до 1 квітня 1923 р. організували 4 зборів осередку, на яких розглянули питання "поточної радянської політики", обговорили рішення XII партійного з'їзду. На зібраннях серед слухачів було в середньому 200-300 безпартійних студентів [3, арк. 37]. 40 студентів виявили бажання вступити у партію [9, арк. 149].

Все ж, як зазначав радянський історик В. Тихоміров, робота серед безпартійного студентства була "слабкою ланкою" партосередку. Відкриті збори організації відбувалися рідко, залучення до них безпартійних було організовано слабо [35, с. 30].

На початку 20-х рр. у педвищі діяло політичне угруповання Української комуністичної партії. Укапісти критикували нову економічну політику, оскільки, на їхню думку, подальша капіталізація України могла призвести до посилення русифікаторських тенденцій та ідеології "єдиної, неподільної Росії". Вони пропагували самостійні атрибути української радянської держави (самостійні наркомати, профспілки, окрема українська Червона армія) [15, с. 12]. Значний вплив У КП на студентство

визнавали навіть радянські історики Г. Шевчук [39, с. 268] та Г. Ясницький [41, с. 193]. У їхніх працях йшлося про "засилля" укапістів, які зібрали більшість голосів під час виборів студкомів. У звіті вишу за друге півріччя 1922 р. зазначалося, що укапісти мали невеличку, але енергійну групу студентства [3, арк. 105], яка "не упускала можливість зіграти на націоналістичних почуттях частини безпартійного селянського студентства". Осередок партії діяв в ІНО до 1924 р. [11]. Серед молоді вишу працювали й есери. Зокрема, під час Московського процесу над есерівською партією тут поширювалися відповідні прокламації [3, арк. 106]. Щоправда, у звіті вишу зазначалося, що ці листівки в інституті розповсюджували не студенти [31, с. 179].

У вишах Києва існували меншовистські угруповання, до яких входило у середньому 30 осіб. У червні 1923 р. місцева партійна організація отримала листа ЦК РКП(б) "Про боротьбу з меншовиками", в якому зверталася увага на необхідність посилити роботу серед студентства для боротьби з впливом меншовиків [30, с. 196].

Група кубанських українців, студентів ІНО, створила "Українське селянське об'єднання", яке ставило за мету спільно з легально існуючими у різних містах України філіалами "Кубанського студентського земляцтва" об'єднати селян України, Кубані, Криму, Західного Дону і Воронезької губернії для оборони своїх інтересів. Крім того, вони планували підготувати молодь для організації національно-селянської партії, боротися за принципи широкої демократії. Влітку 1926 р. ДПУ викрило цю організацію і заарештувало декількох членів [30, с. 204; 38, с. 161].

Стан ідеологічної роботи у вишах Києва розглядався на засіданнях місцевих партійних організацій. Наприклад, з березня по грудень 1930 р. Київський міськком КП(б)У 8 разів обговорював на своїх засіданнях роботу вишів [27, с. 24].

Студенти-комуністи зобов'язані були брати участь у загальних партійних зборах, які попередньо готувалися. Партійне керівництво напередодні зборів визначало порядок денний, визначало доповідачів, готувало заключне рішення. Тексти доповідей і виступів ретельно перевірялися. Зокрема, у січні-листопаді 1929 р. відбулося 12 загальних зборів, у т.ч. одні відкриті, на яких обговорили рішення листопадового пленуму ЦК КП(б)У. На закритих засіданнях розглядалися такі питання: про "правий ухил" в РКП(б); звіт РПК; завдання перевірки парторганізації; про політичний стан ІНО та перспективи роботи парторганізації, соцзмагання, склад профкому; про виявлення "чужого елементу" і т.д. [25].

Різноманітні питання обговорювалися на засіданнях партійного бюро. У січні-листопаді 1929 р. відбулося 37 засідань, на яких розглянули 217 питань: навчальних – 43, політичних – 35, профспілкових – 33, організаційних – 44, персональних – 53, господарських – 5, військових – 4 [25].

Значна частина сучасних дослідників висвітлюють діяльність компартійних осередків навчальних закладів із негативного боку, що є не об'єктивним. Ми солідарні з В. Липинським, який звертав увагу і на позитивну діяльність більшовиків, зокрема, щодо створення і зміцнення навчально-матеріальної бази інститутів та технікумів, реформування навчальної роботи, захисту інтересів пролетарської частини студентства, вилучення з вулиці безпритульних дітей та підлітків, навчання грамотності неписьменних тощо [21, с. 176].

Важливі ідеологічні функції компартія поклада на комсомол, особливо щодо "завоювання" і зміцнення її впливу на студентську молодь. Осередок КСМУ Київського ІНО ми припускаємо виник на початку 1923 р. Перші збори за дорученням Солом'янського райкому комсомолу провів М. Островський, згодом радянський письмен-

ник, автор роману "Як гартувалася сталь" [16, с. 41]. У квітні 1923 р. осередок об'єднав 30 комсомольців, 9 з яких були робітниками, 10 – селянами, 11 – службовцями [3, арк. 36]. До середини року він зріс до 58 [24, с. 56], а у 1923-1924 н.р. – до 106. У звіті ІНО за 1923-1924 н.р. зазначалося, що з 106 комсомольців, 21 особа була членом або кандидатом в члени КП(б)У [4, арк. 83].

У 20-ті рр. комсомольській організації довелось боротися із молодіжними політичними небільшовицькими об'єднаннями, які мали досить широку підтримку серед студентства, зокрема, з Українською комуністичною робітничою юнацькою спілкою (УКРЮС), що була під впливом УКП (боротьбистів) [30, с. 46]. Восени 1922 р. укрюсівці діяли на старших курсах ІНО [30, с. 45].

Серед заходів, якими опікувалися компартійні та комсомольські осередки з метою виховання у студентів марксистсько-ленінського світогляду, особливе значення надавалося організації політичних гуртків. Зокрема, у 1921-1922 н.р. в ІНО функціонували марксистсько-ленінські гуртки. Нажаль, інформація про їх практичну роботу відсутня. У жовтні 1922 р. було організовано три марксистські гуртки, які об'єднали 90 студентів. Вони працювали доволі активно. Регулярно проводились засідання, диспути на різноманітні теми, наприклад, "Про майбутнє людства", "Про утопічний соціалізм", "Про первісний комунізм", "З історії господарчого побуту", "Щодо питання про Німецьку революцію і допомогу німецьким робітникам" тощо. В історичному кабінеті ІНО, яким керував О. Оглоблін, був створений спеціальний марксистський відділ [24, с. 56]. У січні-квітні 1923 р. відповідно до інструкції було здійснено розподіл гуртків на ступені. Гурток I-го ступеня, яким керував Орлов, об'єднав "малополітично" підготовлене студентство. Активніше працював гурток II-го ступеня (керівник – Загорський). Гуртківці вивчали утопічний соціалізм, опрацювали тему "Попередники Маркса в політекономії" [3, арк. 38]. У 1923-1924 н.р. функціонували 8 ленінських гуртків, які об'єднували 442 студентів [4, арк. 84]. В 1928-1929 н.р. у виші в 33 політгуртках займався 1131 студент [5, арк. 38зв.]. Тут молодь набувала "ідейно-політичного загартування" і навичок до громадської роботи, до активної участі в партійних і комсомольських організаціях [41, с. 220]. Крім того, в 1929-1930 н.р. функціонувало 7 гуртків поточної політики: на робітфаці і факультеті професійної освіти – по 3, соціального виховання – 1 [28].

Разом з тим, у роботі цих гуртків мали місце і недоліки. Так, у 1929-1930 н.р. відвідування засідань становило 50-60% (у декількох випадках – 25%) [17]. Дописувач газети "Кузня освіти" Табачник зазначав, що у гуртку поточної політики №3, який складався з 38 студентів-істориків та філологів I-II курсів, заняття відвідували у середньому 10-12 осіб. Крім того, слухачі не готувалися до занять. Наприклад, 2 січня 1930 р. заняття зірвали, оскільки ніхто не підготувався [33].

У другій половині 1920-х – 1930-х рр. у студентському середовищі окрім політшкіл працювали ще й комсомольські політшколи, у яких комсомольці підвищували свій "ідейний" рівень. У 1929-1930 н.р. було 10 таких шкіл. Тоді ж у виші діяли 2 групи з історії партії для кандидатів у члени партії [28]. Крім того, в ІНО в 1928-1929 н.р. працював гурток з вивчення національного питання, який об'єднав 17 осіб [5, арк. 38зв.].

Глибокому і систематичному вивченню матеріалів з'їздів, пленумів тощо мали сприяти "політбої", "політобласти", "політвікторини", "політлоторей", "політвудочки" та ін. [10, с. 84] Так, в ІСВ у січні 1931 р. в "політбої" взяли участь 287 студентів-комсомольців і 113 безпартійних студентів. Тематами "політбою" обрали: "Соціаль-

но-економічні причини ухилів в Комінтерні та ВКП(б) і причини їх банкрутства", "Похід за вивченням марксистсько-ленінізму". Дописувач М. Трофімов констатував, що студентство, значно мірою, було непередготовлене. Під час "політбою" 56 осіб дали незадовільні відповіді, а 87 відповіли неточно. В одній із груп з 40 студентів лише 2 особи дали правильну відповідь. Дехто із студентів припускався "політично-шкідливих помилок". Наприклад, Саламатіна зазначала, що "правий ухил від того, що наша країна [СРСР] відсталіша". Лізник не бачив суттєвої відмінності між колгоспом і радгоспом [36].

Активізації навчальної та ідеологічної роботи у вишах слугувало проведення соціалістичних змагань [8, арк. 26]. Рішення навчальних закладів про "увімкнення" у всесоюзний конкурс соцзмагання вишів, втишів і технікумів надсилали до газети "Комсомольська правда", яка реєструвала їх як учасників змагання [1, арк. 2зв.]. У 1932-1933 н.р. серед учасників був і Київський ІСВ [8, арк. 26-36]. Проводилися соцзмагання і між навчальними закладами. Так, у 1930-1931 н.р. помірятися силами вирішили колективи викладачів та студентів Київських ІСВ та ІПО [37].

Укладалися договори на соцзмагання між комсомольськими осередками окремих курсів. Наприклад, у грудні 1929 р. комсомольці IV курсу літературно-лінгвістичного відділу ІНО викликали на соцзмагання третьокурників, закликавши їх:

- заохотити безпартійне студентство відвідувати факультетські та курсові комсомольські збори у кількості не менше 50% від загальної кількості студентського контингенту;
- забезпечити 100-відсоткову участь комсомольців у політнавчанні і відвідуванні політгуртків;
- впродовж навчального року не менше 2 разів відвідати засідання марксистсько-ленінської кафедри;
- ліквідувати академзаборгованість за попередні роки;
- забезпечити 100-відсоткову успішність комсомольців;
- не менше як 40% від загальної кількості комсомольців мають бути членами семінару підвищеного типу;
- брати активну участь у громадській роботі.

Арбітром змагань визначили інститутську газету "Кузня освіти" [14].

Щомісячно бригади, створені штабом соцзмагань, перевіряли їхній хід. Виконання взятих зобов'язань інспектували і профспілкові організації. Їхні звіти заслуховувалися на загальних зборах, виробничих нарадах тощо [6, арк. 30].

Частина студентів, які "включалися" у соцзмагання, оголошувала себе ударниками (передовиками), які мали бути першими у всьому. Ударництво стало основним методом залучення студентів до боротьби за високу успішність і активну участь у громадсько-політичному житті. У Київському ІПО в другому семестрі 1932-1933 н.р. діяли 350 ударників [7, арк. 33]. Разом з тим, мало місце "псевдоударництво" ("лжеударництво"), про яке йшлося, зокрема, у постанові ЦК КП(б)У "Про стан педагогічної освіти на Україні" від 23 березня 1931 р. [20, с. 134]. В ІПО на I курсі літературного відділу в 1932-1933 н.р. було виявлено 9 "лжеударників" [7, арк. 33].

Особливу увагу більшовики приділяли поширенню антирелігійних поглядів серед студентів. У 1923-1924 н.р. в ІНО було започатковано антирелігійний гурток у складі 29 студентів [4, арк. 84]. 15 студентів у листопаді 1929 р. регулярно відвідували антирелігійний семінар [28]. Молодь допомагала у проведенні антирелігійних кампаній за межами міста. Зокрема, навесні 1929 р. вона проводила антирелігійну роботу у підшефному селі Дубечня [40]. У 1930-ті рр. у ІСВ працював

осередок товариства "Спілка воєвничих безбожників" (СВБ). Так, у 1931 р. він об'єднав 265 осіб. Дописувач газети "За комуністичні кадри" розкритикував роботу бюро осередку, яке працювало "дуже мляво". За 6 місяців відбулося лише 3 засідання. Робота організації проводилася по секторах. Як правило, антирелігійна робота "обмежувалася" тим, що кладуть у кишеню безвірницький квиток, щоб забути про нього" [23]. Осередок СВБ діяв також в ІПО [7, арк. 34].

Однією із форм громадсько-політичної активності студентів була їхня участь у загальнодержавних заходах. Приміром, в ІНО гучно відсвяткували 5-річчя Жовтневої революції [3, арк. 100; 37, арк. 163]. З розмахом святкували Міжнародний день солідарності трудящих. Студент ІНО, майбутній драматург О. Корнійчук у своїх спогадах передає ейфорію свята. Він писав, що студентський оркестр під час демонстрації грав таку музику, якої Київ ніколи не чув: "Публіка зупинялась, сміх був великий, але ми бадьоро йшли, а за нами бігла малеча кричала "ура". Такі заходи мали показати переваги колективізму, піднесення духу нового студентства, які готові подолати всі труднощі на шляху до світлого майбутнього. Відповідну атмосферу допомагали створювати авангардистські художники, які оформлювали агітпоїзди і агітпароплави (О. Екстер), червоноармійські казарми в Києві (М. Бойчук) [32, с. 23].

Студентство брало участь у відзначенні ряду інших революційних і радянських свят. Наприклад, 15 лютого 1923 р. у виші відбулися урочисті збори, присвячені 25-й річниці РКП(б), на яких із доповідями виступили М. Лобода – "Партія від заснування до імперіалістичної війни", М. Салько – "Партія від імперіалістичної війни до сьогоднішнього дня". Після доповідей ухвалили надіслати привітання РКП(б). 12 лютого святкували річницю повалення самодержавства, у ході якої відбувся "літературний суд" над Лютневою революцією. Учасниками заходу були студенти ІНО і Вищого технікуму міжнародних відносин. 24 лютого відбулося загальнономіське святкування "Студентського дня", головним елементом якого було ознайомлення молоді з історією революційного руху в Росії (із відповідною доповіддю виступив М. Лобода) [3, арк. 11-12]. Цікаво, що у 1923 р. в журналі "Студент революції" вмістили статтю, в якій аргументували недоцільність проведення "студентського дня". Невідомі автори зазначали, що це свято "являє собою історичний пережиток давно минутих днів" [29].

Молодь вшановувала пам'ять голови РНК СРСР В. Леніна. 24 лютого 1924 р. організували загальні збори, на яких присутні, у т.ч. і студенти, заслухали доповіді професора Й. Селіхановича "В.І. Ленін та завдання сучасного виховання", Карпова – "В.І. Ленін як критик реакційної філософії", Костюка – "Думки Леніна про виховання", Федоровського – "Ленін і виховання на Україні в зв'язку з особливостями українського національного типу", Гофмана – "Ленін як синтез теоретика і практика" [4, арк. 11-12]. Вшанували студенти і пам'ять Фрідріха Енгельса. Наприклад, 28 листопада 1922 р. в ІНО урочисто відзначили 102-у річницю з дня його народження [3, арк. 100]. Молодь цього ж вишу брала участь у заходах, присвячених пам'яті Г. Плеханова [12].

Відбувалися заходи, приурочені керівникам освітньої галузі. Так, 19 квітня 1922 р. учасники загальних студентських зборів Київського ІНО надіслали "щире привітання" наркомом освіти УСРР Г. Гриньку "за його невпинну працю в галузі проведення професійно-трудових принципів освіти на користь українському пролетаріатові та неможному селянству. Ми, студенти, віримо, що в стінах Вищої Української Школи не буде місця для елемента, який вищу робітничо-селянську

школу вважає за тимчасове [пристаніще], а вищу освіту – за зброю супроти трудових мас". Невдовзі нарком направив ректору інституту лист, у якому просив передати студентам подяку за привітання. У листі висловлювалася впевненість, що "врожай цього року дасть можливість покращити умови праці неможливого студентства, яке з таким завзяттям прагне до освіти" [2, арк. 62, 65зв.]. У жовтні 1925 р. студенти цього вишу зустрілися з наркомом освіти СРСР А. Луначарським, який виступив перед молоддю з доповіддю. Ректор ІНО повідомив, що рішенням педколективу Луначарський обраний почесним студентом інституту. Студенти зустріли цю новину аплодисментами, після чого нарком вручили студентський білет і обліково-контрольну картку [18, с. 92-93]. У 1933 р. студенти ІПО відзначили ювілей наркома освіти УСРР М. Скрипника [7, арк. 33].

У 1931 р. молодь надіслала телеграму "твердому лєнінцеві, захисникові соціалістичного суспільства" К. Ворошилову, приурочену до його 50-річного ювілею. У телеграмі зазначалося: "Ми, студенти КІПО, зібралися у цей день, ми – будівники пролетарської культури, що будуть твердо й непохитно вести в життя генеральну лінію партії. І на перший заклик стати до захисту соціалістичної батьківщини, ми всі підемо під твоїм проводом із довір'ям, що ти поведеш нас до остаточного знищення капіталізму. Хай живе довгі роки Червоний командир!" [34].

Студентська молодь вшановувала пам'ять визначних діячів культури, насамперед Т. Шевченка. 9 лютого 1923 р. святкування відбулося в актовому залі вишу. У першій частині свята присутні заслухали доповідь М. Марковського "Шевченко і Кирило-Мефодіївське братство", О. Дорошкевича – "Революційна школа Шевченка", С. Козуба – "Цензурна історія Кобзаря". Після цього виступив студентський хор, який виконав ряд творів на слова Кобзаря. Драматичний гурток провів інсценування творів Шевченка [3, арк. 11; 12].

Вшановували також й інших діячів культури. У 1923 р. молодь взяла участь у заходах, присвячених пам'яті М. Некрасова [12]. У грудні 1935 р. силами студентів педінституту було проведено вечір до 98-ї річниці з дня смерті О. Пушкіна [22].

Студентство вшановувало пам'ять вчених. У лютому 1922 р. молодь ІНО провела заходи, приурочені Г. Сквороді і М. Драгоманову [3, арк. 100]. У 1923 р. – О. Лазаревському і К. Тімірязеву [12]. У березні 1936 р. студенти педінституту вшанували пам'ять видатного фізіолога академіка І. Павлова [13].

Молодь відзначала і ювілейні дати з дня створення наукових товариств. Наприклад, 20 травня 1923 р. в ІНО відбулися ювілейні збори з приводу 50-річчя відкриття Історичного товариства Нестора-Літописця [24, с. 58].

Таким чином, у 20-30-ті рр. ХХ ст. однією із форм масової цілеспрямованої політико-виховної роботи серед студентів Київського педагогічного вишу була їхня політична діяльність. Вони брали участь у роботі партійного і комсомольського осередків, які контролювали процес навчання і виховання ідейно підготовлених членів суспільства, які були б здатні нести ідеї правлячої більшовицької партії у широкі маси, тобто бути провідниками політики партії. Щоправда, кількісний склад комуністів і комсомольців, особливо у 1920-х рр., був незначним, а відтак вплив на студентство був обмеженим. Для теоретичного засвоєння ідей більшовизму створювалися гуртки ідеологічного спрямування, які мали підвищити політичний рівень та свідомість гуртківців, практично окреслити шляхи розповсюдження марксистсько-ленінських ідей та пропаганди серед населення. Поміж пріоритетів у роботі ідеологічних осередків було проведення соціалістичних змагань, атеїстичної пропаганди.

Молодь мобілізували для участі у загальнодержавних заходах, вшануванні пам'яті "вождів", державних, партійних та культурних діячів.

Список використаних джерел

1. Державний архів м. Києва, ф. Р-359, оп.1, спр. 69, 25 арк.
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), ф. 166, оп. 2, спр. 287, 65 арк.
3. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 1077, 401 арк.
4. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 4, спр. 634, 103 арк.
5. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 9, спр. 306, 41 арк.
6. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 10, спр. 1490, 53 арк.
7. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 10, спр. 1528, 97 арк.
8. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 10, спр. 1546, 84 арк.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 20, спр. 1075, 197 арк.
10. Бабко Ю.В. Партійне будівництво на Україні у 1933-1937 рр. / Ю.В. Бабко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1971. – 180 с.
11. Б-р. Більше уваги до нацпитання / Б-р // Кузня освіти. – К., 1929. – 15 листопада. – №3. – С. 2.
12. В.И.Н.О. // Студент революції. – Харків, 1923. – № 2-3. – С. 119.
13. Вечір пам'яті акад. І.П. Павлова // За комуністичне виховання. – К., 1936. – 17 березня. – № 10 (31). – С. 4.
14. Гулай В. До комсомольців III-го курсу літ. відділу / В. Гулай // Кузня освіти. – 1929. – 19 грудня. – № 5. – С. 2.
15. Дірявка Ю.П. Українська комуністична партія (укіпистів): утворення, діяльність та ліквідація (1920-1925 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Дірявка Ю.П.; Дніпропетровський національний університет, 2008. – 20 с.
16. Жмудський О.З. Київський університет за 125 років / О.З. Жмудський, М.П. Рудько. – К., 1959. – 62 с.
17. Зозуля М. Вогонь по хібах у партосвіті / М. Зозуля // Кузня освіти. – 1930. – 18 січня. – № 6. – С. 2.
18. Київський університет: док. і матер. [редкол.: М.У. Белый (председ.), Л.В. Губерский, Я.С. Калакура и др.]. – К.: Вища школа, 1984. – 191 с.
19. Колесник В.Ф. Київський національний університет імені Тараса Шевченка / В.Ф. Колесник, І.К. Патриляк // Енциклопедія історії України: у 8 т. / [редкол.: В.А. Смолій (гол.), В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський та ін.]. – К.: Наукова думка, 2007. – Т.4. Ка-Ком. – С.260-263.
20. Культурне будівництво в Українській РСР (1928 – червень 1941): зб. док. і матер. [упоряд.: В.М. Даниленко, О.Г. Луговський, І.О. Молодчикова та ін.; редкол.: Ю.Ю. Кондуфор (відп. ред.), С.В. Кульчицький, І.Ф. Курас та ін.]. – К.: Наукова думка, 1986. – 416 с.
21. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-і роки: монограф. / В. В. Липинський. – Донецьк: РВА Донецьк. держ. техн. ун-т, 2000. – 247 с.
22. Литвиненко В. Вечір О.С. Пушкіна / В. Литвиненко // За комуністичне виховання. – 1936. – 16 січня. – № 2 (23). – С. 4.
23. Л-ич. Ліквідуємо прорив на фронті безвірницької роботи / Л-ич // За комуністичні кадри. – К., 1931. – 28 травня. – № 18 (33). – С. 3.
24. Ляпіна О.В. Студенти міста Києва у 1920-ті рр. / О.В. Ляпіна // Соціальна історія: наук. зб. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – Вип. V. – С. 52–59.
25. Матеріальний стан студентства // Кузня освіти. – 1929. – 15 листопада. – № 3. – С. 4.
26. Мельниченко А.М. В.И. Ленин и становление народного образования на Украине (Деятельность Коммунистической партии по созданию советской системы народного образования на Украине. 1917-1920 гг.) / А.М. Мельниченко. – К.: Вища школа, 1982. – 184 с.
27. Паніотов І.І. Комуністична партія України в боротьбі за розвиток народної освіти (1931-1941 рр.) / І.І. Паніотов. – Харків: вид-во Харків. ун-ту, 1973. – 188 с.
28. Партійна освіта // Кузня освіти. – 1929. – 15 листопада. – № 3. – С. 3.
29. Почему мы против "Студенческого дня" // Студент революції. – 1923. – № 4-5. – С.9-10.
30. Прилуцький В.І. Молодь України в умовах формування тоталітарного ладу (1920–1939 рр.) / В.І. Прилуцький. – К.: Ін-т іст. України НАН України, 2001. – 249 с.
31. Рябченко О. Студенти радянської України 1920-1930-х років: практики посвяченості та конфлікти ідентифікації: монограф. / Ольга Рябченко. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 456 с.
32. Рябченко О. Студентство у символічному просторі міста радянської України (1920-ті рр.) / Ольга Рябченко // Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. – К.: УНІСЕРВ, 2009. – Вип. 28. – С. 22-31.
33. Табачник. Усунути перешкоди / Табачник // Кузня освіти. – 1930. – 18 січня. – № 6. – С. 2.
34. Телеграма від студентів КІПО тов. Ворошилову // Кузня освіти. – 1931. – 15 лютого. – № 10 (25). – С. 1.
35. Тихомиров В.І. Роль партійних організацій України в підготовці кадрів советских учителей в педагогических учебных заведениях / В.И. Тихомиров // Наукові записки [Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту]. Серія історико-філологічна. – Хмельницький: Вінниць. обл. книж.-газет. вид-во, 1959. – Т. VIII. – С. 20–38.
36. Трофімов М. З фронту боротьби за марксо-ленінську теорію (До підсумків політбою комсомольського колективу ІСВ) / М. Трофімов // Кузня освіти. – 1931. – 21 січня. – № 8 (23). – С. 2.

37. Умови на соцзмагання між Київським ІСВ та ІПО // Кузня освіти. – 1930. – 20 грудня. – № 5 (20). – С. 2.
38. Ченцов В.В. Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки / В.В. Ченцов; Інститут історії України НАН України. – К.: [б.в.], 1999. – 482 с.
39. Шевчук Г.М. Культурне будівництво на Україні у 1921-1925 роках / Г.М. Шевчук. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 436 с.
40. Шумський. Підсилюмо роботу в підшефному селі / Шумський // Кузня освіти. – 1929. – 7 грудня. – № 4. – С. 2.
41. Ясницький Г.І. Розвиток народної освіти на Україні (1921-1932 рр.) / Г.І. Ясницький. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1965. – 256 с.

References

1. Derzhavnyy arkhiv m. Kyieva [State Archive of Kyiv], Kyiv, fond R-359, opis 1, sprava 69, 25 arkushy.
2. Tsentralnyy derzhavnyy arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnya Ukrainy [The Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine], Kyiv (TsDAVO Ukrainy), fond 166, opis 2, sprava 287, 65 arkushy.
3. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 2, sprava 1077, 401 arkushy.
4. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 4, sprava 634, 103 arkushy.
5. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 9, sprava 306, 41 arkushy.
6. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 10, sprava 1490, 53 arkushy.
7. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 10, sprava 1528, 97 arkushy.
8. TsDAVO Ukrainy, fond 166, opis 10, sprava 1546, 84 arkushy.
9. Tsentralnyy derzhavnyy arkhiv hromadskykh obyednan Ukrainy [Central State Archive of Public Associations of Ukraine], Kyiv, fond 1, opis 20, sprava 1075, arkushy.
10. BABKO, Y.U. (1971) *Partiynne budivnytstvo na Ukraini u 1933-1937 rr.* [Party building in Ukraine in 1933-1937 years]. Lviv: Izdatelstvo Lviv. Univ [in Ukrainian]
11. B-R, (1929) *Bilshе uvahy do natspytannya* [More attention to natspytannya]. *Kuznya osvity*, 3, p. 2. [in Ukrainian]
12. V.Y.N.O. [V.Y.N.O.] (1923) *Student revolyutsiyi*. 2-3, p. 119. [in Ukrainian]
13. *Vechir pamyati akad. I.P.Pavlova* [Evening in Memory of Acad. I.P.Pavlova] (1936). *Za komunistychnе vykhovannya*. 10, p. 4 [in Ukrainian]
14. HULAY, V. (1929) *Do komsomoltsiv III-ho kursu lit viddilu* [Komsomol third-year student years. department]. *Kuznya osvity*, 5, p. 2. [in Ukrainian]
15. DIRYAVKA, Y.P. (2008) *Ukrayinska komunistychna partiya (ukapistiv): utvorennya, diyalnist ta likvidatsiya (1920-1925 rr.)* [Ukrainian Communist Party (ukapistiv): establishment, activities and liquidation (1920-1925 years). *Extended abstract of candidates thesis* [in Ukrainian]
16. ZHMUDSKYY, O.Z. (1959) *Kyyivskyy universytet za 125 rokiv* [Kyiv University for 125 years]. Kyiv: Vydavnytsvo Kyivskogo universytetu [in Ukrainian]
17. ZOZULYA, M. (1930) *Vohon po khybakh u partosviti* [Fire on hybah in partosviti]. *Kuznya osvity*, 6, p. 2. [in Ukrainian]
18. Belyy, M.U., Hubersky L.V. et ai. (1984) *Kyevskyy unyversytet: dokumenty i materialy* [Kyev University: documents and materials] Kiev: Vyscha Shkola [in Russian]
19. KOLESNIK, V.F., PATRYLYAK I.K. (2007) *Kyyivskyy natsionalnyy universytet imeni Tarasa Shevchenka* [Taras Shevchenko National University of Kyiv]. *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy* [Encyclopedia of History of Ukraine]. Vol. 8. Kyiv: Naukova Dumka. pp. 260-263 [in Ukrainian]
20. DANILENKO, V.M., LUGOVSKIY, O.G. (1986) *Kulturne budivnytstvo v Ukrayinskyy RSR (1928 – cherven 1941): zbirnyk dokumentiv i materialiv* [Cultural construction in the Ukrainian SSR (1928 – June 1941): Collection of documents] Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian]
21. LYPYNSKYI, V.V. (2000) *Stanovlennya i rozvytok novoyi systemy osvity v USRR u 20-i roky* [Formation and development of new education system in the USSR in the 20's]. Donetsk: Donetsk RVA State Technical University Press [in Ukrainian]
22. LYTYYENKO, V. (1936) *Vechir O.S. Pushkina* [Evening Pushkin]. *Za komunistychnе vykhovannya*. 2, p. 4. [in Ukrainian]
23. L-YCH. *Likviduyemo proryv na fronti bezvirnytskoyi roboty* [Dispose breakthrough at the front of bezvirnytskoyi] *Za komunistychni kadry*. 18, p. 3. [in Ukrainian]
24. LYAPINA, O.V. (2009) *Studenty mista Kyieva u 1920-ti rr.* [Students of Kyiv in 1920-ies.] *Sotsialna istoriya* [Social History]. V, pp. 52–59 [in Ukrainian]
25. *Materiyalnyy stan studentstva* [Materially state] (1929) *Kuznya osvity*, 3, p. 4. [in Ukrainian]
26. MELNICHENKO, A.M. (1982) *V.I. Lenyn i stanovlennya narodnoho obrazovannya na Ukraine (Deyatelnost Kommunistycheskoy party po sozdannyu sovetskoy systemy narodnoho obrazovannya na Ukraine. 1917-1920 hh.)* [V.I.Lenyn and Formation of National Education in Ukraine (Activities Kommunystycheskoy party on the creation Soviet system of national education in Ukraine. 1917-1920)]. Kyiv: Vyscha Shkola [in Ukrainian]
27. PANIOTOV, I.I. (1973) *Komunistychna partiya Ukrainy v borotbi za rozvytok narodnoyi osvity (1931-1941 rr.)* [The Communist Party of Ukraine in the fight for Development of Education (1931-1941)] Kharkiv: Kharkiv University Publishing House [in Ukrainian]
28. *Partiyna osvita* [Party Education] (1929). *Kuznya osvity*. 1929, 3, p. 3 [in Ukrainian]
29. *Pochemu my protyv "Studencheskoho dnya"* [Why against "Studencheskoho day"] (1923). *Student revolyutsiyi*. 4–5, p.9–10 [in Ukrainian]

30. PRILUTSKY, V.I. (2001) *Molod Ukrainy v umovakh formuvannya totalitarnoho ladu (1920–1939)* [Youth of Ukraine in the emerging totalitarian regime (1920–1939)]. Kyiv: Institute of History. Ukraine National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]

31. RYABCHENKO, O. (2012) *Studenty radyanskoyi Ukrainy 1920-1930-kh rokiv: praktyky povsyakdennosti ta konflikty identyfikatsiyi: monohraf* [Students Soviet Ukraine 1920-1930 years: everyday practices and conflicts identification: monographs]. Kharkiv: KHNAMH [in Ukrainian]

32. RYABCHENKO, O. (2009) *Studentstvo u symvolichnomu prostori mista radyanskoyi Ukrainy (1920-ti rr.)* [Students symbolic space in the city of Soviet Ukraine (1920-s)]. *Etnichna istoriya narodiv Yevropy* [Ethnic history of the peoples of Europe], 28, pp. 22-31 [in Ukrainian]

33. TABACHNYK (1930) *Usunuty pereshkody* [Eliminate obstacles]. *Kuznya osvity*, 6, p. 2. [in Ukrainian]

34. *Telehrama vid studentiv KIPO tov. Voroshylovu* [Telegram from students KIPO comrade. Voroshilov] (1931). *Kuznya osvity*, 10, p. 1. [in Ukrainian]

35. TIKHOMIROV, V.Y. (1959) *Rol partyynykh orhanyzatsiy Ukrainy v podhotovke kadrov sovetskykh uchyteliv v pedahohycheskykh uchebnykh zavedennyakh* [The role of party organizations of Ukraine in the Soviet training of teachers in teacher training institutions]. *Naukovi zapysky (Kamyanets-Podilskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu)*. Seriya

istoryko-filolohichna – Scientific notes (Kamenetz-Podolsk State Pedagogical Institute). Series of History and Philology, 8, pp. 20-28 [in Russian]

36. TROFIMOV, M. (1931) *Z frontu borotby za markso-leninsku teoriyu (Do pidsumkiv politboyu komsomolskoho kolektyvu ISV)* [From the front of the struggle for Marx-Leninist theory (of total politboyu Komsomol team WIS)]. *Kuznya osvity*, 8, p. 2. [in Ukrainian]

37. *Umovy na sotszmahannya mizh Kyivskym ISV ta IPO* [The conditions for socialist competition between Kiev and WIS IPO] (1930). *Kuznya osvity*, 5, p. 2. [in Ukrainian]

38. CHENTSOV, V.V. (1999) *Politychni represiyi v Radyanskiy Ukrainy v 20-ti roky* [Political repression in the Soviet Ukraine in the 20's]. Kyiv: Institute of History of Ukraine [in Ukrainian]

39. SHEVCHUK, H.M. (1963) *Kulturne budivnytstvo na Ukraini u 1921-1925 rokakh* [Cultural construction in Ukraine in 1921-1925 years]. Kyiv: Izd USSR [in Ukrainian]

40. SHUMSKYY (1929) *Pidslymo robotu v pidshefnomu seli* [Strengthen work in the village sponsored]. *Kuznya osvity*, 4, p. 2. [in Ukrainian]

41. YASNYTSKYI, H.I. (1965) *Rozvytok narodnoyi osvity na Ukraini (1921-1932 rr.)* [Development of Education in Ukraine (1921-1932)]. Kyiv: Izdatelstvo Kyivskogo Universiteta [in Ukrainian]

Надійшла до редколегії 11.02.15

O. Komarnitskyi, Ph.D., associate professor, Postdoctoral Student
Kamianets-Podilsky National Ivan Ohienko University, Kamianets-Podilsky, Ukraine

PARTY AND KOMSOMOL CELLS AND KIEV PEDAGOGICAL UNIVERSITY STUDENTS (20-30-ies of the 20th CENTURY)

The article shows the work of the Bolshevik party and Komsomol organizations in Kiev Institute of Public Education (Social Education and trade education, educational institute) in 20-30-ies. XX century., Which served as the policy of the party and state leadership among students. The author argues that they were one of the determining factors in the organization of ideological work among students – future teachers who had to serve as advocates of Bolshevik policy and ensure ideological education of children and adolescents in the Marxist-Leninist spirit. It is reported that cells CP (B)U tried to enter and occupy key positions in the life of universities and to expand its influence tried to engage in open party meetings, general meetings unaffiliated students. Proved that the communists and members of the komsomol were obligated to take part in general collections of cells, to execute the proper commissions. The article tells about the struggle that the Communists and Komsomol members were not under the influence of Bolshevik political parties and youth associations, who also sought to win students. The author reports that the assimilation of the theoretical ideas of Bolshevism created the ideological wing groups, which had to increase the level of political consciousness and guys, almost outline pathways of Marxist-Leninist ideas among the population. Proved that enhance educational and ideological work in universities served conducting socialist competition. Pointed information about distribution of anti-religious attitudes among students, their participation in the celebration of national holidays, tribute in memory of party, government and cultural leaders.

Keywords: students, college, cell, communists, komsomol.

УДК 94(430): 314.15 "1945/1949"

В. Кошмаль, д-р філології, професор славістики
Регенсбурзький університет, Регенсбург, Німеччина

ТЕРАПІЯ ТА УТОПІЯ: МАЛЕНЬКА УКРАЇНА В РЕГЕНСБУРЗІ (1945 – 1949 РР.)

Регенсбург – німецьке місто, яке майже не зазнало руйнувань у Другій світовій війні, стало тимчасовим притулком для переміщених з України осіб між 1945 та 1949 роками. Німецькі мешканці з Гангхоферзідлунга, одного з передмість міста, покинули свої домівки для 4 723 українських переміщених осіб. Українці створили маленьке містечко, так би мовити рай, зі своїми школами, пекарнями, театрами, офісами та крамницями. Це місто стало центром для літературної творчості та видавничої діяльності переселенців. Українці, які залишили це місто у 1949 році, переселившись до США та Канади, називали себе "регенбурзькою сім'єю", вони проводили регулярні зустрічі з 1959 року, остання з яких відбулася у 2006 році. У 1982 році був створений піводинний документальний фільм під назвою "Боротьба за гідність", у якому використані любительські зйомки 1947 року у німецькому таборі переміщених осіб. Цей фільм, як і опубліковані спогади мешканців цього табору, показують дуже іділічний образ повсякденного життя там українців, серед яких були також нацистські колабораціоністи. Фільм показує їх буденність та турботи. Повна історія табору в Гангхоферзідлунзі ще чекає свого належного дослідження.

Ключові слова: Німеччина 1945-1949. Регенсбург, українські переміщені особи.

1. Повоєнний Регенсбург як місце для біженців

Регенсбург часто сприймається як найпівнічніше "італійське" місто Німеччини. Це – поширене кліше! Але Регенсбург як найзахідніше українське місто – це зовсім нове бачення. Проте воно відповідає історичній дійсності повоєнного часу. У щорічному подарунковому виданні Центру східно-західних студій "Європеум" Регенсбурзького університету за 2014 рік воно вперше було подано під заголовком "Мала Україна".

Відносно мало зруйнований Регенсбург між 1945 та 1949 роками став у Баварії одним із центральних місць для біженців. Однак їх життя у цьому місті до сьогодні майже недосліджене. Першою групою біженців слід визнати польських євреїв, які гуртувалися в Регенсбурзі навколо газети, назва якої на івриті писалася як "der pauger

moment". Регенсбурзька славістка Сабіне Коллер серед іншого дослідила їх слід у цьому регіоні. Другу за розміром групу складали передусім українці, які проживали на окраїні міста під назвою Гангхоферзідлунг. Обидві групи проживали недалеко одна від одної і залишили свій слід у повоєнній культурі міста. Як раз у ці повоєнні роки в Регенсбурзі жив досить відомий представник третьої групи біженців Оскар Шиндлер зі своєю дружиною. Усі вони залишили Регенсбург у 1949 році, і Шиндлер також.

Це дивне співпадіння до останнього часу залишалося поза увагою дослідників і викликає багато запитань. Отже, в Регенсбурзі жили у вузькому просторі, поряд одні з одними переслідувані євреї з Польщі, а також, очевидно, дехто з їх переслідувачів, нацистських колабораціоністів, у тому числі з України. До них належав,